

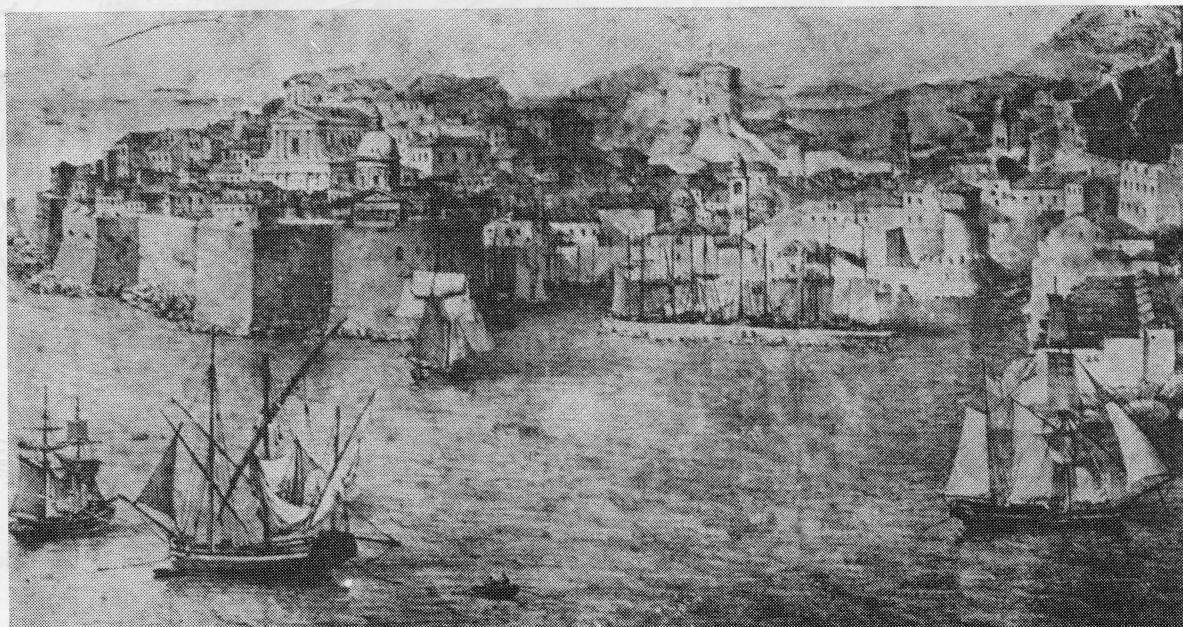
Pokušaj osnivanja konzulata Dubrovačke Republike u Antwerpenu i Falmouthu tokom druge polovine XVIII stoljeća

Vrlo se malo zna o poslovnim vezama dubrovačkih trgovaca i pomoraca na Atlantiku i u Sjevernom moru, iako se krajem XVIII i početkom XIX stoljeća često spominju dubrovački brodovi u lukama Flandrije, Holandije, Njemačke i Engleske a da i ne govorimo o čestim putovanjima dubrovačkih brodova u Portugal, atlantske luke Španije, Maroko i Gibraltar. O porastu opsega dubrovačke pomorske trgovine svjedoči i činjenica da se posljednjih desetljeća XVIII i prvih godina XIX stoljeća javljaju namjere da se, pored velikog broja dubrovačkih konzulata koji su kao gusta mreža zahvaćali čitavo Sredozemno more i dio Atlantika do Lisabona, osnuju i novi konzulati u Antwerpenu, Falmouthu, Gibraltaru i Tangeru.

U drugoj polovini XVIII i početkom XIX stoljeća nalazimo dubrovačke brodove na putu za sjevernoevropske luke Ostende, Antwerpen, Rotterdam i Amsterdam. U Antwerpenu je živio krajem XVIII stoljeća Dubrovčanin Petar Valentin baveći se trgovinom i ujedno pružajući pomoć i praveći razne usluge svojim sugrađanima — dubrovačkim pomorcima i njihovim brodovima. Kao trgovac dobro je poznao trgovačke prilike u ovoj luci, kao i mogućnost sklapanja ugovora o prevozu robe uz najpogodniju cijenu. U to doba u nijednoj od spomenutih sjevernoevropskih luka u koju su zalazili dubrovački brodovi, Dubrovačka Republika nije imala ni konzula, ni otpravnika poslova koji bi bio od pomoći dubrovačkim brodovima i kapetanima, pa se zbog toga Dubrovčanin P. Valentin ponudio Senatu pismom od 28.

IX 1771. g. da će štiti interese Republike, njezinih pomoraca i brodova u luci Antwerpen kao i u susjednim lukama. U pismu naglašava da ponudom želi da iskaže svoju veliku ljubav prema domovini s kojom ga vežu nerazdvojne veze. U svakom je slučaju ponuda ovog Dubrovčanina imala i svoju dublju pozadinu budući da je vršenje konzularnih poslova za dubrovačke pomorce povlačilo ne samo novčane koristi već je ujedno donosilo i veći ugled među stranim trgovcima i pomorcima u luci. Među arhivskim dokumentima ne nalazimo da je ovaj Dubrovčanin bio imenovan od Senata za dubrovačkog konzula, otpravnika poslova ili agenta, to jest za zaštitnika interesa dubrovačkih pomoraca u luci Antwerpen, premda je on i dalje održavao veze i pomagao dubrovačke pomorce koji su stizali u razne luke Flandrije. Međutim sve do pada, odnosno ukinuća Dubrovačke Republike ne nalazimo dubrovačkog konzula ili bilo kakvog službenog predstavnika Republike u lukama sjeverne Evrope, premda su dubrovački brodovi sve do propasti Republike zalazili u te luke.

Već sredinom XVIII stoljeća započinje dubrovačka trgovačka mornarica ponovnu plovidbu za engleske luke. Kapetan Maras bio je jedan od prvih dubrovačkih pomoraca koji je svojim brodom 1756. g. otplovio za engleske vode. Njemu je dubrovački Senat predao pismo koje je dolaskom u Englesku on predao engleskom Admiralitetu. Ovim pismom moli dubrovačka vlada engleski Admiralitet da zaštiti dubrovačku pomorsku trgo-

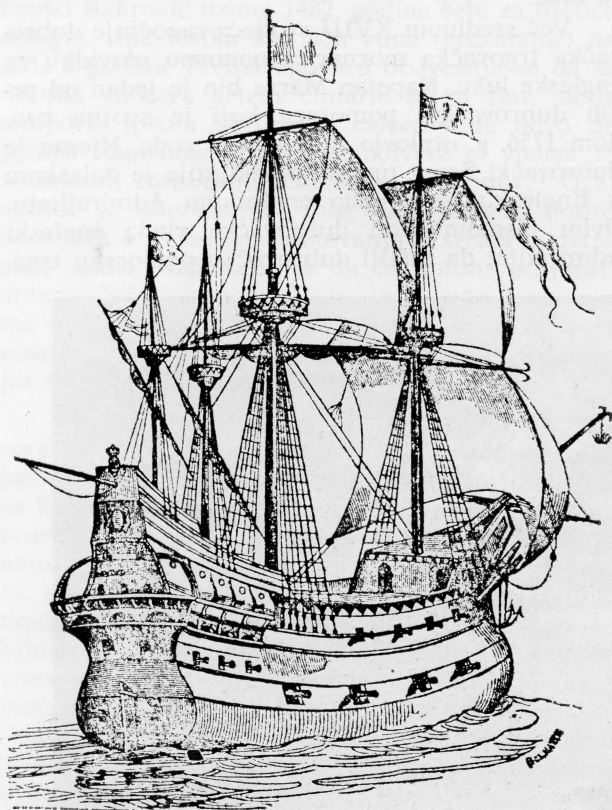

vinu u engleskim vodama i lukama, uvjeravajući ujedno Admiralityet da će Dubrovnik učiniti sve što može da se oduži Engleskoj na zaštitu koju će ona pružiti dubrovačkim brodovima. Engleski Admiralityet je pozitivno odgovorio na dubrovačku molbu i obećao svoju zaštitu pod uvjetom da se dubrovački brodovi pridržavaju svih postojećih zakonskih propisa i normi pomorskog prava.

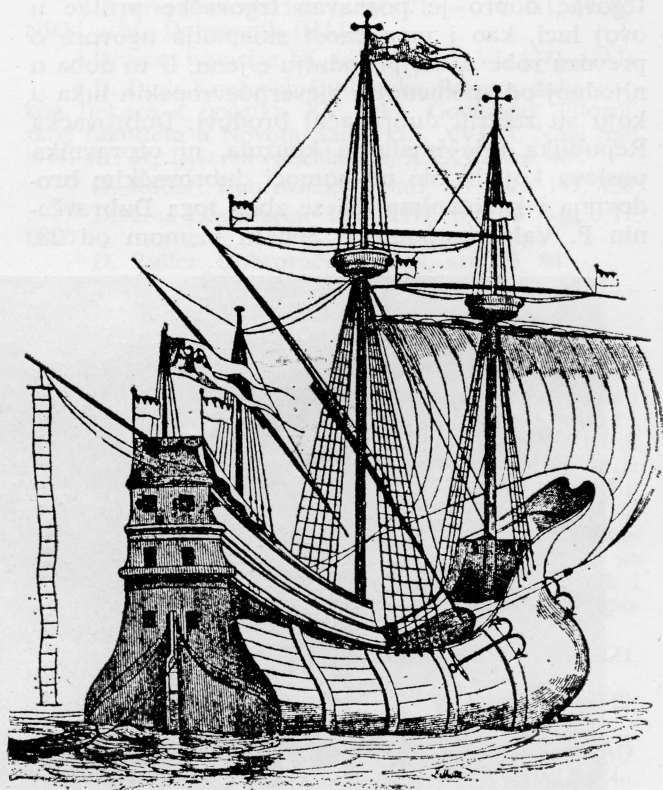
Koliki je bio opseg dubrovačke pomorske trgovine s Engleskom početkom druge polovine XVIII stoljeća možemo približno ustanoviti na osnovu manjkavih izvještaja dubrovačkih konzulata u Španiji i Portugalu o prolasku dubrovačkih brodova kroz njihove luke na putu za sjevernu Evropu i Englesku. Dubrovački su brodovi plovili za Englesku iz raznih mediteranskih luka; Cadix, Barcelone, Genove, Livorna, Napulja i Marselja. Senat je putem svog konzula u Livornu odobrio dubrovačkim brodovima, krajem 1781. g., da mogu ploviti i prevoziti sumpor za atlantske luke Ostende i Antwerpen, s obzirom da su i brodovi drugih zemalja plovili iz Livorna u pravcu tih luka. S vremenom se povećao broj dubrovačkih brodova koji su zalazili u Englesku što je ponukalo Engleza Wiliama Knowlesa iz engleske luke Falmouth da se ponudi Senatu za dubrovačkog konzula u toj luci. Luka Falmouth se nalazi na krajnjem jugozapadu engleskog otoka, na Cornwallskom poluotoku, u neposrednoj blizini važnih trgovačkih puteva za engleske i sjevernoevropske luke, te je služila uglavnom kao tranzitna luka

za brodove raznih zemalja. Pismom od 8. VIII 1782. g. W. Knowles javlja dubrovačkoj vladi da zbog pogodnog položaja luke Falmouth u zadnje vrijeme zalaze u nju brojni dubrovački brodovi u cilju da se sklone od nevremena ili da uzmu hranu, a neki i zbog krcanja soljenih haringa i kositra za talijanske luke. Ujedno u pismu napominje da Dubrovačka Republika nema ni konzula, ni otpravnika poslova koji bi bio od pomoći dubrovačkim brodovima i kapetanima u ovoj luci, pa se nudi dubrovačkoj vladi da ga imenuje i ovlasti da kao dubrovački konzul štiti interese Republike. U pismu se poziva na dubrovačkog konzula u Genovi D. Maystra koji ga navodno dobro poznaje pošto je u mladosti proveo nekoliko godina u njevoj kući u Genovi i tamo naučio talijanski jezik. Naglašava da bi znanjem engleskog i talijanskog jezika i poznavanjem trgovačkih običaja i poslova mogao biti od velike koristi dubrovačkim pomorcima. Među arhivskim dokumentima ne nalazimo potvrde da je ovaj Englez bio imenovan od Senata za dubrovačkog konzula u luci Falmouth premda je i dalje bio u mnogostrukim vezama sa dubrovačkim pomorcima.

Iako Dubrovačka Republika nije sve do svog ukinuća imala konzula ili predstavnika u Engleskoj, u Gibraltaru je međutim imenovan dubrovačkim konzulom G. Arenga, sredinom 1803. g., dok je u Maroku, u luci Tanger, dubrovačka vlada imala otpravnika poslova (od 1791. g) u osobi G. Chioppe, koji je bio ujedno i konzul Venecije

NEF (XVI st., gravura Henri Hondius).
Ilustracija uzeta iz djela A. JAL, Glossaire
nautique, Paris 1848.

Krmena jakovljica prikazana na brodu iz kraja
XVI stoljeća.
Ilustracija uzeta iz djela A. JAL,
Glossaire nautique, Paris, 1848.

u toj luci. Godine 1802. preuzeo je zaštitu dubrovačkih interesa u Maroku tamošnji konzul Španjolske G. Salmon koji je ostao na toj dužnosti sve do ukinuća Dubrovačke Republike.

Među arhivskim dokumentima nalazimo nešto podataka o trajanju plovidbe dubrovačkih brodova do raznih luka sjeverne Evrope. Brod dubrovačkog kapetana K. Fiskovića stigao je sredinom 1782. g. za 46 dana iz luke Ostende u Livorno, dok je kapetan M. Magud stigao iste godine iz Amsterdama u Livorno za 56 dana, a kapetan R. Čurlica iz Rotterdama za 50 dana. Dubrovački kapetan S. Fisković putuje (1783. g) svojim brodom u Brest, a kapetan Glabalo iste godine u Holandiju. Dubrovački konzul iz Cadixa P. Greppi javlja Senatu da je dubrovački kapetan P. Bratić izvršio (1782. g) jedno putovanje za Ostende, a da su druga dva dubrovačka broda krenula za Amsterdam. Prema jednom izvještaju dubrovačkog konzula I. Villavechia iz Barcelone, Senatu o dolasku i odlasku dubrovačkih brodova iz te luke, proizilazi da su 1781. g. tri dubrovačka broda krenula u luku Ostende s teretom vina i likera, dok je jedan dubrovački brod preuzeo teret za Amsterdam. Pulaka dubrovačkog kapetana M. Cvjetkovića stigla je sredinom 1782. g. iz Falmoutha u Livorno za 90 dana, dok je kapetan A. Vasiljević otplovio iste godine iz Livorna za irsku luku Dublin. Iz dopisivanja dubrovačkog konzula u Barceloni saznajemo o nesreći dubrovačkog kapetana G. Asića kojeg se brod s teretom vina i likera potopio (1806. g) kod otoka Ibizze na putu iz Tarragone za njemačku luku Emden. Iz izvještaja G. Bagnasca, dubrovačkog agenta u Genovi (početkom 1783. g) saznajemo da je dubrovački kapetan A. Glabalo stigao u tu luku iz Rotterdama, kapetan M. Kabović iz Amsterdama, a kapetan P. Jerinić sa

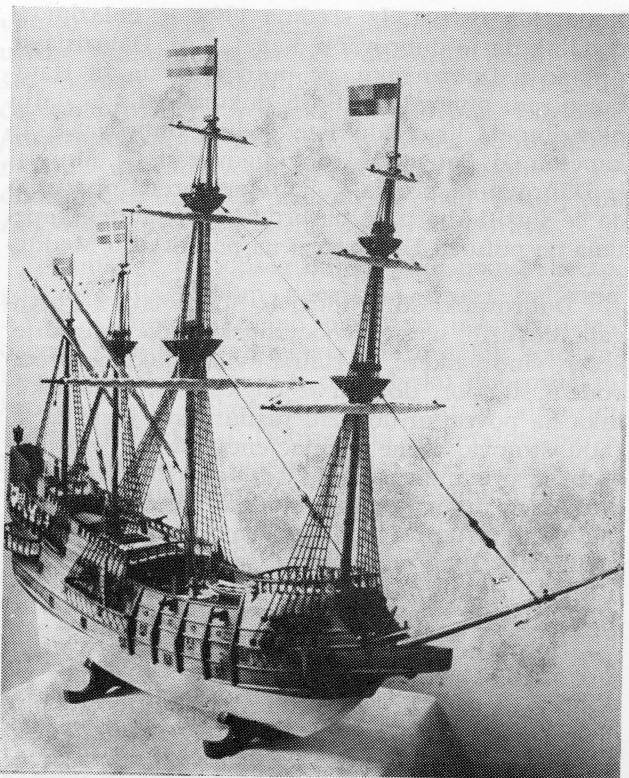
Kanarskih ostrva. Iz sredine 1799. g. nalazimo i podatak da je dubrovački kapetan M. Dobroslavić pristao u Dubrovniku, na putu iz Trsta za Hamburg, radi obnove brodskih dokumenata za dalju plovidbu. U listopadu iste godine dubrovački je kapetan Gj. Petrović sklopio ugovor sa Gj. Moretti iz Dubrovnika prema kojem se Moretti obavezao da će služiti kao pilot na brodu spomenutog kapetana na putu za Hamburg i na povratku u Mediteran.

Dubrovački su brodovi iz Španjolske i Portugala dovozili u sjevernoevropske luke mirodije, šećer, vino i likere, iz Italije svilu, staklene proizvode i sumpor, dok su iz engleskih i njemačkih luka na povratku dovozili raznu vrstu vune za izradu štofova, razne skupocjene tkanine, zlatne i srebrne predmete, papir i soljenu ribu. Koliki je bio opseg dubrovačke pomorske trgovine s lukama u sjevernoj Evropi možemo samo približno ustanoviti zbog nepotpuno sačuvanih izvještaja o kretanju dubrovačkih brodova tokom druge polovine XVIII i početkom XIX stoljeća.

Dubrovačka se pomorska trgovina u raznim mediteranskim lukama stoljećima oslanjala na svoje konzulate koji su štitili njezine interese, brodove i pomorce. Nasuprot tome u lukama sjeverne Evrope i Engleske ne nalazimo konzularne predstavnike Dubrovačke Republike, iako je bilo uvjeta i mogućnosti da se i u nekim tamošnjim lukama osnuju dubrovački konzulati. Razlog tome najvjerojatnije leži u činjenici što su samo povremeno i sporadično dubrovački brodovi zalazili u luke sjeverne Evrope i Engleske i nisu imali neko razvijeno pomorsko-trgovačko poslovanje kao na području Mediterana. Pored toga razlog možemo naći i u evropskim političkim prilikama, tokom druge polovine XVIII i početkom XIX stoljeća,

Dubrovački trgovački jedrenjak u borbi s gusarskim brodovima
— XVII stoljeće (Iz Franjevačkog samostana u Orebiću)

Španjolski galijun iz 1608. god. Model izradio Ante Cuić iz Dubrovnika

koje nisu dopuštale dubrovačkoj vladi da se upušta u službeno-političke veze sa pomorskim zemljama kao što su bile Engleska i druge, koje su bile ne samo neprijateljski raspoložene, već su često dolazile i u sukob sa evropskim državama i zemljama koje su se protezale uz obale Mediterana, s kojima je Dubrovačka Republika održavala žive pomorsko-trgovačke veze i prijateljske konzularno-diplomatske odnose. Također moramo naglasiti, uzimajući u obzir vrijeme koje je bilo po-

trebno za osnivanje i organizaciju većeg broja dubrovačkih konzulata po Mediteranu, da je bilo potrebno duže vremena kako bi vlada Dubrovačke Republike mogla organizirati mrežu svojih konzulata i po sjeverno-evropskim lukama, tim više što u ranijim stoljećima nije bilo dubrovačkih konzularnih predstavnika u tom području. Dolazak Francuza u Dubrovnik i dvije godine kasnije ukinuće Dubrovačke Republike prekinulo je svako dalje nastojanje Dubrovčana u tom pravcu.

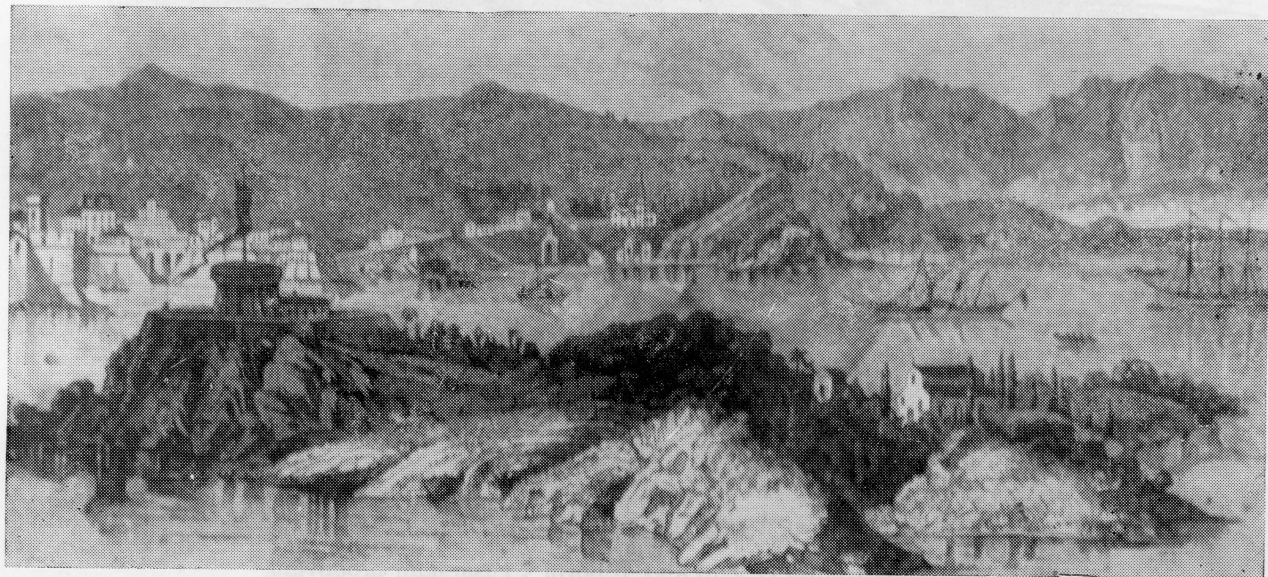
Smatram da je bilo vrijedno zabilježiti gore navedene podatke nađene u dubrovačkom Historijskom arhivu, jer nas oni upućuju na pomorsku trgovinu dubrovačkih brodova i njihova daleka i opasna putovanja prema lukama sjeverne Evrope i Engleske pred kraj Republike.

Izvori i literatura:

- 1) *Prepiska*, XVIII st., 85.3124, str. 95 — 110; *Isto*, sv. 162.3202, str. 120; *Isto*, sv. 196.3775; *Lett. di Ponente*, sv. 133, str. 104; *Fed. et attes.*, sv. 224, str. 241; *Isto*, sv. 225, str. 148; *Isprave i akti*, XIX st., sv. 16. 598, str. 39; *Isto*, sv. 22.613/22. (Historijski arhiv u Dubrovniku).
- 2) *Ž. Muljačić*, Obnova dubrovačke plovidbe s Engleskom, čas. »Naše more«, br. 2, Dubrovnik 1959. g.
- 3) *J. Luetić*, Pomorac i diplomat J. Kaznačić s osvrtom na dubrovačko pomorstvo XVIII i početkom XIX stoljeća, Pomorski muzej JAZU., knj. 1, Dubrovnik 1954. g.
- 4) *I. Mitić*, Uloga Livorna u konzularnoj službi Dubrovačke Republike, god. »Pomorski zbornik«, br. 3, Zadar 1965. g.
- 5) *Isti*, Gibraltar u povijesti dubrovačkih konzulata, čas. »Pomorstvo«, br. 12, Rijeka 1957. g.

NAPOMENA:

O ranijim putovanjima Dubrovčana u Englesku vidi: *V. Kostić*, Dubrovnik i Engleska 1300 — 1650 (SAN. Posebna izdanja, knj. CDLXXXVIII. Odeljenje jezika i književnosti, knj. 26), Beograd 1975.

Otok Lokrum na staroj gravuri